

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

**ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ „Дискурс
моћи у спорту: комуникациони модели и стратегије у интеракцији тренер –
спортиста“ Гордане Векарић, мастера**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано Комисију:

Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од 3.јула 2019. године.

2. Састав Комисије:

Ментор: др Ивана Трбојевић Милошевић, ванредни професор, Филолошки факултет – Београд

Ужа научна област: Англистика

Датум избора у звање: 2017.

др Весна Половина, редовни професор, Филолошки факултет – Београд

Ужа научна област: Општа лингвистика

Датум избора у звање: 2001.

др Зорка Кашић, редовни професор у пензији, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

Ужа научна област: Српски језик

Датум избора у звање: 2002.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Гордана, Б. Векарић
Датум и место рођења	25.6.1966.
Наслов мастер рада	„Значај употребе маркера ограђивања у академском писању у области физичке културе“
Датум и место одбране мастер тезе	2012.
Научна област из које је стечено академско звање мастер	Англистика

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Дискурс моћи у спорту: комуникациони модели и стратегије у интеракцији тренер – спортиста“.

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мастер Гордане В. Векарић броји 271 страну, укључујући списак Литературе од 146 библиографских јединица које покривају период од 1975 до 2018.године и два прилога – Тестове допуњавања дискурса за тренере и спортисте, који су коришћени као инструменти за прикупљање грађе.

Дисертација се састоји од четири дела:

1. Увода, у коме се дефинишу предмет и циљ истраживања као и истраживачке хипотезе; описује се методолошки приступ и прикупљени корпус грађе за анализу.

2. Теоријског оквира истраживања, у коме су приказани радови који се баве специфичностима комуникације у спорту, као и релевантна литература коришћена за израду прагматичког оквира истраживања.
3. Анализе оба корпуса исказа (тренера и спортиста) и дискусије резултата и
4. Закључка са импликацијама и предлозима за примену резултата и даља истраживања.

Текст дисертације опремљен је са 9 табела, 6 слика и 6 графикана.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет истраживања дисертације Гордане Векарић су језички и прагматички аспекти интеракције тренера и спортиста, односно особености њихове комуникације. Кандидаткиња у истраживању полази од претпоставке да је реч је о специфичној институцијској комуникацији, у којој су улоге учесника јасно омеђене институцијским оквиром, док је расподела моћи учесника у таквој комуникацијској размени изразито асиметрична. У интеракцији која се одвија између тренера и спортиста могуће је идентификовати различите комуникационе обрасце и стратегије употребе говорних чинова. **Циљ** ове дисертације управо је идентификација ових образаца, њихова класификација и обликовање комуникационог модела интеракције, на основу анализе великог броја исказа тренера с једне и спортиста с друге стране.

Кандидаткиња у свом истраживању полази од следећих **хипотеза**:

1. Обрасци реализације говорних чинова и вербално понашање тренера су релевантни и корисни инструменти утицаја на понашање спортиста у обе анализиране ситуације, тј. у тренажном и такмичарском процесу.
2. Комуникација тренер–спортиста представља посебну врсту институцијске комуникације.
3. Без обзира на постигнућа спортисте, у интеракцији са тренером присутна је асиметрија као последица неједнаке моћи актера, карактеристична за институцијску комуникацију.

Методолошки приступ

Грађа која је анализирана у дисертацији прикупљена је помоћу тестова допуне дискурса (Блум-Кулка 1982), тако да корпус представља писани материјал, а не природни дијалог, те се стога није могла користити конверзациона анализа. Стога је анализа грађе рађена у оквирима прагматичке теорије (анализа говорних чинова, стратегија учтивости, итд.) рационалистичке и универзалистичке оријентације с једне стране, и на темељима критике анализе дискурса, која је омогућила откривање неједнакости и односа моћи који обележавају ове исказе и (конструисану) интеракцију између тренера и спортиста. С обзиром да се ради о два корпуса грађе добијених од 93 тренера (укупно 667 исказа који су подвргнути анализи) и 207 спортиста (укупно је анализирано 1225 исказа), ово истраживање се у методолошком смислу смешта и у оквире корпусне лингвистике.

Други део рада представља детаљан и прецизан, иако концизан преглед досадашњих радова у овој области, што већ по себи чини вредан и за будуће истраживаче изузетно користан део ове дисертације. На темељним појмовима прагматичке анализе с једне и критичке анализе (институцијског) дискурса ус друге, кандидаткиња је оформила сопствени аналитички апарат кроз који је 'пропустила' грађу оба корпуса.

Треће поглавље, које је најдуже и представља централни део дисертације, бави се идентификацијом и анализом доминантних говорних чинова и стратегија учтивости које говорници користе за стварање значења, одвојено у два прикупљена корпуса. У последњем делу овог поглавља корпуси се пореде с циљем да се утврди има ли интеракција тренер–спортиста одлике асиметричне институцијске интеракције и којим се појавама утиче на ту асиметричност (заступљеност/изостанак појединих функција говорних чинова код учесника у интеракцији) и идентификује присуство језичких симбола моћи у оба корпуса.

Доследна примена аналитичких поступака омогућила је кандидаткињи да оформи модел по коме се одвија комуникација тренера с једне и спортиста с друге стране, који се показује као успешан и приликом описа интеракције у тренажној и у такмичарској ситуацији. Овај вишедимензионални модел посматра се кроз укрштање две равни (говорних чинова и учтивости) које се потом укрштају и са експлицитним и имплицитним значењем. У зависности од комуникативних намера тренера (подучавање, контрола, манипулација, мотивација) модел се реализује кроз две доминантне стратегије: а)

дисциплиновање и б) подршку. Стратегија дисциплиновања подразумева моћ коју тренер манифестује у интеракцији, док се стратегијом подршке наглашава добробит за све учеснике у интеракцији, С друге стране, код спортиста се уочава другачији модел којим (на пресеку равни говорних чинова и учтивости) доминира стратегија субмисивности. Формирање стратешких комуникационих модела институцијске комуникације између тренера и спортиста представља оригиналан и изузетно вредан допринос ове дисертације.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Векарић Г., Јелић Г., (2015) *Језички изрази говорног чина извињења у српском парламентарном дискурсу*. Језик, књижевност, дискурс Језичка истраживања, Зборник радова. Ниш, стр. 315-326
2. Vekarić G. (2014) *Metadiscourse Resources in Academic Writing*. Research in Kinesiology, Vol.42, no. 2, Ohrid. p. 173-179
3. Vekarić G., Jelić G. (2013) *Extent of Self-Mention Reference in Serbian Academic Discourse*. Teaching, Acquiring and Applying Intercultural Linguistic Competence. FLTAL, May 3-5, 2013, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina.
4. Vekarić G., Jelić G. (2013) *Raising Students' Awareness of the Importance of English Language Writing Skills*. Activities in Physical Education and Sport, vol 3, 1/2013, 29-31

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Основни закључак који се изводи након утврђивања типичне структуре комуникације између тренера и спортиста и класификације њених облика јесте да ову комуникацију доминантно одликује асиметрична структура. Обележја интеракције између тренера и спортиста која су утврђена анализом образаца реализације говорних чинова и стратегија учтивости у говору једних и других како у тренажној тако и у такмичарској ситуацији указују и на то да комуникација тренер–спортиста представља посебну врсту институцијске комуникације.

Вербална интеракција тренера и спортиста у великој мери обележена је њеним инструктивним аспектом и наглашеним образовно-дидактичким, а у одређеној мери и етичко-моралним аспектом, јер тренеров говор и поруке упућене спортисти треба да допринесу изградњи морално-вољног става спортисте у односу на игру и жељени резултат.

Анализа два прикупљена корпуса говорних чинов (тренера и спортиста) је фокусирана на ниво илокуције онога што говорник чини изговарајући свој исказ. Искизи су тумачени не у односу на њихову истинитосну вредност већ у односу на прагматичку анализу, укључујући механизме који омогућавају да говорник енкодира а саговорник успешно декодира значење поруке укључујући говорне чинове, појам учтивости, пресупозицију, личну деиксу и импликатуру. Посебна пажња посвећена је идентификовању језичких симбола моћи и асиметрије у говору две посматране групе у циљу доказивања институционалног карактера интеракције овог типа.

У корпусу говорних чинов тренера утврђено је да се директиви јављају у више од половине анализираних корпуса (54%) те представљају највећу групу заступљених говорних чинов, док категорија декларатива није присутна. У овој групи је такође идентификовано највише (6) различитих функција говорних чинов, који се на скали интензитета крећу од сугестија, захтева и команди до наредби, критика и забрана, што је и била очекивана дистрибуција с обзиром на задатке тренера: да објасни елементе игре, контролише поштовање правила и одређује састав тима.

Други по заступљености у корпусу тренера су експресиви, реализовани као честитање и бодрење у 22% исказа; није нађена ниједна реализација функције извињења или кајања упућена говорнику, која би могла да угрожава његов интегративни образ. Укупно је идентификовано 14 функција говорних чинов, при чему доминирају функције које, по правилу, угрожавају негативни образ саговорника и којима се врши притисак на спортисту да уради или прихвати оно што тренер захтева.

У корпусу говора тренера идентификоване су четири врсте претњи по образ спортиста: директна, директна уз поправку у виду стратегија позитивне и негативне учтивости и индиректна, док се неизвођење чина не јавља у одговорима тренера.

Резултати анализе указују на то да се комуникација тренера доминантно одвија кроз стратешки модел, који функционише у обема ситуацијама карактеристичним за интеракцију тренера и спортиста (тренинг и утакмица). Овај вишедимензионални модел посматра се кроз две равни (говорних чинова и учтивости) које се укрштају са експлицитним и имплицитним значењем. У зависности од комуникативних намера тренера (подучавање, контрола, манипулација, мотивација) модел се реализује кроз две доминантне стратегије: а) дисциплиновање и б) подршку. Стратегија дисциплиновања подразумева моћ коју тренер манифестује у интеракцији, док се стратегијом подршке наглашава добробит за све учеснике у интеракцији.

Анализа говора спортиста, с друге стране, потврдила је полазну хипотезу да ће спортисти ублажавати своје исказе како би били прихваћени, што је неретко знак подређеног положаја. Говорниче чинове спортиста одређује и карактеристична усмереност ка саиграчима и тиму и избегавање директног одговора тренеру, што се да тумачити као покушај да се било каквом вербалном реакцијом избегне угрожавање образа тренера. Ни у овом делу корпуса нису забележени декларативи, а остали типови говорних чинова заступљени су кроз 12 функција. Далеко најзаступљенија функција су изрази повиновања, који чине 45% исказа спортиста и који указују на намеру спортиста да максимизују сарадњу а минимизују конфликт у интеракцији са тренером, док се изрази неповиновања овде се јављају у свега 6% исказа.

Два корпуса су упоређивана и по величини, при чему је утврђено да је удео говора тренера, који чине 31% испитаника, чак 58% по броју речи, што указује на то да тренери себи дају слободу да несметано говоре без бојазни да ће то угрозити њихов ауторитет, чиме манифестују велики степен доминације, док спортисти, у циљу одржања комуникације али и ауторитета тренера, прибегавају краћим исказима.

Даљом анализом функција које се јављају у оба дела корпуса дошло се до закључка да је највећа диспропорција у расподели идентификована код категорија критика, сугестија и обећања. Тренери далеко више сугеришу и критикују, а спортисти обећавају. Оваква расподела функција указује на неједнаку расподелу моћи у складу је с моделом комуникације и стратегијама идентификованим у говору тренера и спортиста.

Анализом личне деиксе у корпусу установљено је да у интеракцији тренер–спортиста доминира асиметрично обраћање учесника у комуникацији,

Маркери статуса показали су се кључним за потврђивање моћи и ауторитета тренера. Такође, анализа афективно обојених термина у обраћању показује апсолутну асиметрију.

Анализа употребе псовки даје сличне резултате: у корпусу тренера има их двоструко више у односу на корпус спортиста, а њихова функција такође указује на чинове којима се увредом директно угрожава образ саговорника, најчешће кроз имплицитну критику.

Поред извршене анализе језичког материјала у раду је посебна пажња посвећена и одговорима који су или представљали ћутање (чак 13% од укупно добијених одговора), или описе невербалне комуникације (33 одговора), посебно оних образаца који указују на субмисивност. Могуће тумачење јесте да овакви одговори представљају отпор ауторитету ћутањем, па се могу сматрати врстом обрасца интеракције где је ћутање спортиста индиректни говорни чин. Добијени резултати, стога, у потпуности потврђују почетне хипотезе ове дисертације.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација Гордане Векарић „Дискурс моћи у спорту: комуникациони модели и стратегије у интеракцији тренер-спортиста“ резултат је дубоког промишљања феномена институцијске комуникације који показује јак дисбаланс у дистрибуцији моћи између учесника у комуникационом догађају и самим тим висок степен асиметричности у комуникацији. Ово дубоко промишљање и широко познавање теоријске литературе уродило је методолошким а и аналитичким поступком којим је кандидаткиња успела да изгради доследне моделе комуникационих стратегија тренера с једне и спортиста с друге стране.

Овај изузетно добро организовани рад писан је акрибичним стилем, и, осим што даје оригиналне увиде и вредан допринос прагматичкој теорији и интеракционој социолингвистици, представља заиста узоран пример академског научног текста.

IX ПРЕДЛОГ

Докторска дисертација Гордане Векарић, мастера, представља оригинално, опсежно и детаљно истраживање чији су резултати изузетно вредни како са становишта лингвистичке прагматике и интеракционе социolingвистике, тако и комуникологије. Стога, са нарочитим задовољством препоручујемо Наставно-научном већу Филолошког факултета да овај рад прихвати као докторску дисертацију, упути Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност и потом кандидаткињу позове на усмену одбрану пред овом комисијом.

Комисија:

др Ивана Трбојевић Милошевић, ван. проф.

др Весна Половина, ред. проф.

др Зорка Кашић, ред. проф у пензији